

ФОРМУВАННЯ РЕЗІЛЬЄНТНОСТІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ НА РІВНІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Ключник А.В., д-р екон. наук, професорка

Миколаївський національний аграрний університет

<https://orcid.org/0000-0001-6012-6666>

Решетілов Г.О., доктор філософії

Миколаївський національний аграрний університет

<https://orcid.org/0000-0002-3691-7975>

Анотація. Досліджено сутність поняття «резильєнтності» продовольчої безпеки територіальних громад. Визначено роль територіальних громад як ключових акторів забезпечення продовольчої безпеки на місцевому рівні. Проаналізовано чинники, що впливають на стійкість продовольчих систем, та запропоновано практичні заходи для підвищення їх резильєнтності. Обґрунтовано, що формування продовольчої резильєнтності є комплексним процесом, який вимагає стратегічного планування, міжсекторної співпраці, мобілізації внутрішніх ресурсів і здатності громад до адаптації. Зроблено висновок про необхідність визнання продовольчої резильєнтності як одного з ключових напрямів місцевої політики сталого розвитку в умовах сучасних викликів.

Ключові слова: територіальні громади, продовольча безпека, резильєнтність, децентралізація, війна, місцеве самоврядування, логістика, адаптація.

Реформа місцевого самоврядування та процес децентралізації в Україні істотно посилили значущість територіальних громад як основи сталого розвитку на місцях. Із початком повномасштабної агресії з боку російської федерації у лютому 2022 року роль громад значно зросла – саме на їхню ініціативність, організованість та оперативні дії сьогодні значною мірою спирається життєдіяльність держави. Органи місцевого самоврядування, громадські ініціативи та самі мешканці активно беруть участь у вирішенні гуманітарних питань, підтримці Збройних Сил України, територіальної оборони, а також у протидії загрозам для безпеки та життя населення. Поряд з цим, значну увагу приділяють завданням щодо підвищення резильєнтності (стійкості) територіальних громад, зокрема — у сфері продовольчої безпеки.

Формування резильєнтності продовольчої безпеки на рівні територіальних громад потребує цілеспрямованих зусиль з нарощування внутрішніх ресурсів, налагодження ефективної взаємодії між усіма зацікавленими сторонами та створення умов для швидкого реагування на кризи.

Поняття «резильєнтність» (англ. *resilience*) у науковому дискурсі розглядається як здатність системи (зокрема території, громади чи спільноти) протистояти зовнішнім впливам, адаптуватися до змін та відновлюватися після

криз, зберігаючи при цьому свої базові функції та структурну цілісність. Формування резильєнтності передбачає цілеспрямоване управління процесами адаптації системи з метою збереження ключових характеристик і функцій, водночас допускаючи трансформацію або відмову від деяких її елементів заради збереження загальної ідентичності системи [1]. Згідно з підходами Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO), продовольча резильєнтність передбачає наявність гнучких логістичних ланцюгів, локалізацію виробництва, стабільність доступу до ресурсів та функціонування ринків [2].

З початком повномасштабної війни саме на громади було покладено значну частину гуманітарного навантаження, зокрема організацію харчування для внутрішньо переміщених осіб, підтримку локальних виробників, створення альтернативних ланцюгів постачання. Територіальні громади, як основа місцевого самоврядування, мають потенціал для створення гнучких і ефективних продовольчих систем.

Одним із ключових чинників формування резильєнтності продовольчої безпеки є аграрний потенціал територіальної громади. Наявність продуктивних сільськогосподарських угідь, ефективне використання земельних ресурсів та підтримка місцевих фермерів створюють базу для сталого виробництва продуктів харчування. Як результат територіальні громади де розвинене фермерство мають, як правило, вищий рівень самозабезпечення продовольством.

Наступним чинником формування має стати логістична інфраструктура. Своєчасне транспортування, зберігання та розподіл продуктів є критичними у періоди надзвичайних ситуацій. Наявність складів, холодильних установок, транспортних засобів, а також доступних торговельних точок дозволяє громаді ефективно реагувати на перебої в поставках [3].

Соціальний капітал громади – ще один визначальний чинник резильєнтності продовольчої безпеки територіальних громад. Рівень довіри, згуртованості та взаємодопомоги між мешканцями суттєво впливає на здатність громади мобілізувати ресурси, організувати волонтерську допомогу, розподіл продуктів та підтримати вразливі групи населення [4].

Крім того, інституційна спроможність органів місцевого самоврядування відіграє провідну роль. Наявність стратегічного планування, антикризових протоколів, партнерство з бізнесом та громадськими організаціями забезпечує оперативність рішень та ефективність дій у сфері продовольчого забезпечення. Органи управління мають бути готові до швидкого реагування, ведення обліку продовольчих ресурсів і координації допомоги.

Не менш важливими є економічні чинники, зокрема фінансова спроможність громади інвестувати в аграрну сферу, створення резервів, розвиток переробної промисловості та підтримку малих виробників. Фінансова децентралізація відкриває нові можливості, проте вимагає виваженого управління ресурсами [5].

Сучасні виклики також вимагають врахування технологічних аспектів: впровадження цифрових рішень для моніторингу запасів, прогнозування врожаїв, онлайн-координації гуманітарної допомоги тощо. Використання

інформаційних технологій підвищує ефективність управлінських рішень і сприяє прозорості процесів [1; 3].

Таким чином, формування резильєнтності продовольчої безпеки на рівні територіальних громад є складним, багатофакторним процесом, який потребує системного й комплексного підходу. Поєднання таких ключових чинників, як аграрний потенціал, ефективна логістика, соціальна згуртованість, інституційна спроможність та технологічна готовність, дозволяє громадам не лише ефективно реагувати на надзвичайні ситуації, а й зміцнювати власну самодостатність у довгостроковій перспективі. Особливої ваги набуває здатність громад мобілізувати внутрішні ресурси, реалізовувати стратегічне бачення, формувати партнерства з бізнесом і громадянським суспільством, а також адаптуватися до нових викликів і загроз. Саме ці компоненти мають стати основою для побудови стійкої продовольчої безпеки на місцевому рівні.

У підсумку, формування резильєнтності продовольчої безпеки на рівні територіальних громад повинно розглядатися як один із ключових пріоритетів місцевої політики, особливо в умовах сучасної нестабільності, спричиненої війною, кліматичними змінами та глобальними економічними ризиками.

Список використаних джерел

1. Six Foundations for Community Resilience. Resilience : web-site. 2023. URL: <https://www.resilience.org/six-foundations-for-community-resilience>.
2. Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO). Офіційний сайт. URL: <https://www.fao.org/home/en/>
3. Резильєнтність ендегенного розвитку регіонів в умовах глобальних викликів та шоків: монографія / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; наук. редактор М.І. Мельник. Львів, 2024. 307 с.
4. De Iuliisa M., Kammouhb O., Cimellaroa G. P. Measuring and improving community resilience: A fuzzy logic approach. International Journal of Disaster Risk Reduction. 2022. Vol.78. 103118. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2022.103118>
5. Mamatova, T., Borysenko, V. (2023). Teoretychne pidgruntia doslidzhennia protsesiv publichnoho upravlinnia u sferi zabezpechennia rezilientnosti terytorialnykh hromad v Ukraini [Theoretical basis for the study of the public administration processes in the domain of local communities' resilience in Ukraine]. Public Administration and Local Government, 2, 67–73, doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-2-9>

Abstract. The essence of the concept of "resilience" of food security of territorial communities is studied. The role of territorial communities as key actors in ensuring food security at the local level is determined. Factors influencing the sustainability of food systems are analyzed, and practical measures are proposed to increase their resilience. It is substantiated that the formation of food resilience is a complex process that requires strategic planning, intersectoral cooperation, mobilization of internal resources and the ability of communities to adapt. The conclusion is made about the need to recognize food resilience as one of the key areas of local sustainable development policy in the face of modern challenges.

Keywords: territorial communities, food security, resilience, decentralization, war, local self-government, logistics, adaptation.